

Павлушко М. Я., кандидат військових наук, доцент	(0000-0001-8255-6245)
Посмітюх О. І., кандидат військових наук, доцент	(0000-0002-4467-9532)
Тишук С. О., кандидат технічних наук, доцент	(0000-0002-9661-5493)
Салій О. Я., кандидат військових наук, доцент	(0000-0002-6876-2170)
Смольков О. Ю., кандидат технічних наук, доцент	(0000-0001-7351-393X)

Інститут забезпечення військ (сил) та інформаційних технологій Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Київ

“Гібридна війна” – сучасна стратегія Російської Федерації в збройній агресії проти пострадянських держав та України

Резюме. У статті розглянуто сучасний курс Російської Федерації (РФ), виражений у формі “гібридних війн” на території пострадянських держав та України для досягнення своїх великодержавних інтересів.

Ключові слова: “гібридна війна”; військова агресія; спеціальні операції; денацифікація; демілітаризація.

Постановка проблеми. В умовах сучасності збройні сили (ЗС) РФ є одним з основних інструментів щодо реалізації її зовнішньої політики шляхом проведення “гібридних війн”. Воєнна доктрина РФ була прийнята в грудні 2014 року та доопрацьована в 2019 році, на основі положень Концепції зовнішньої політики РФ від 2016 року та проекту нової Концепції зовнішньої політики РФ від 28 січня 2022 року. Основні завдання ЗС РФ та сучасна політика режиму реалізується застосуванням як нерегулярних збройних формувань або приватних армій, так і офіційними воєнними діями ЗС під виглядом спеціальних операцій або демонстрації військової сили, з одночасним використанням широкого спектру політичних, економічних та інформаційно-пропагандистських заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні документи Російської Федерації, такі як Воєнна доктрина РФ 2014 року [1], Концепція зовнішньої політики РФ від 2016 року [2] та проект нової Концепції зовнішньої політики РФ від 28 січня 2022 року з урахуванням змін у світі як реакцію на відповідь США щодо гарантій безпеки [3], визначають основу сучасного курсу держави, фактично проголошеного президентом РФ під час промови у Мюнхені в лютому 2007 року. Основними інструментами реалізації такого курсу став “захист” російських співвітчизників, які опинилися у закордонні, побудова Євразійського союзу чи відновлення “Російської імперії”. До того ж Російська Федерація застосовує широкий спектр методів – від жорсткої військової сили

до різноманітних способів “гібридної війни”, які висвітлені в таких публікаціях:

у [4, 5] проаналізований розвиток нових стратегічних факторів, що породило концепт “гібридної війни” як стратегії протистояння між державами, який неможливо в чистому вигляді віднести ні до війни, ні до миру;

у [6] розглянуті наукові публікації з досвіду протистояння гібридним загрозам держав світу, України проти Російської Федерації, визначені цілі, зміст “гібридної війни” та сформульовано її визначення;

у [7] висвітлені хронологічні рамки методів ведення “гібридних війн” від Московського царства до Російської імперії, СРСР і сучасної Російської Федерації.

Проте у відкритих джерелах лише фрагментарно досліджено причинно-наслідкові зв'язки між діями РФ щодо колишніх республік СРСР.

Мета статті – на основі аналізу зовнішньополітичних і воєнних заходів, які проводила РФ останніми роками, виділити основні форми “гібридних” впливів путінського режиму для досягнення загарбницьких цілей із застосуванням як нерегулярних збройних формувань або приватних армій, так і дій своїх ЗС під виглядом спеціальних операцій проти пострадянських держав.

Виклад основного матеріалу. Поява і розвиток нових стратегічних факторів породило концепт “гібридної війни” як стратегії протистояння між державами, який неможливо в чистому вигляді віднести ні до війни, ні до миру. Термін “гібридна війна”

вперше надано у воєнних документах США і Великобританії на початку XXI сторіччя [4, 5].

Щодо теперішнього часу, можна зазначити, що “гібридна війна” є сучасною версією війни як боротьби держави за своє минуле, сучасне і майбутнє, це війна нового покоління. Вона являє собою геополітичне явище. У геополітичному просторі кожна держава вибудовує свій проєкт, якій визначає місце держави в світі, її національні інтереси. Зважаючи на національні інтереси будуються взаємозв'язки з іншими державами (визначення їх місця і ролі в забезпеченні національних інтересів держави) [6].

Одним з геополітичних результатів “гібридної війни” є зникнення з історії людства держав (Радянського Союзу, Німецької Демократичної Республіки, Республіки Югославія, Чехословацької Республіки).

З огляду на зазначене за своїм масштабом “гібридна війна” відноситься до стратегічних дій. Тобто, стратегією “гібридної війни” є використання воєнних і невоєнних методів під час гарячої або холодної війни (культурного співробітництва), спрямованих на досягнення військових, цивільних, політичних, економічних цілей в інтересах держави. Вона пропонує усунення, як максимум, і деструкцію і ослаблення, як мінімум, суб'єкта який несе загрозу національним інтересам. Кінцева мета стратегії – стримування, хаотизація і деструкція держави противника. Тоді метою “гібридної війни” є просування та захист національних інтересів держави. Через категорію інтересу досягається взаємозв'язок між політикою, війною і економікою [6].

З початком активних процесів дезінтеграції СРСР у 1980–1990-х роках вже була розгорнута масштабна “гібридна війна” проти радянських республік з метою не допустити їх виходу із підпорядкування. Методи були такі самі, які використовувала Радянська Росія за часів громадянської війни 1920-х років, щоправда із заміною комуністичної ідеології на ідеологію єдності пострадянського простору.

У 1987 році вірмени Нагірного Карабаху просили СРСР повернути їх територію, де вони проживали до складу Вірменської РСР, та політбюро ЦК КПРС у Москві цього так і не зробило. Тоді це переросло в конфлікт. 2 вересня 1991 року в Степанакерті проголошена Нагірно-Карабахська Республіка. Офіційна влада Азербайджану визнала цей акт про незалежність незаконним.

Конфлікт перейшов у гарячу фазу. За 3 роки війни, за різними даними, з обох сторін загинуло від 15 до 25 тисяч осіб, поранень і каліцтв зазнали 25 тисяч осіб. Понад 100 тисяч – стали біженцями.

Після проголошення незалежності Азербайджан анулює автономний статус Нагірного Карабаху і, в дискусії щодо спірних територій, повертається до міжнародних договорів 1918 року. Війна тривала до 1994 року і закінчилася тим, що Нагірний Карабах опинився фактично під повним контролем Вірменії, але юридично залишався частиною Азербайджану. Обидві держави почали вести перемовини щодо приналежності регіону.

У травні 1994 року в Бішкеку Азербайджан, Вірменія та Нагірно-Карабахська Республіка підписали протокол про припинення вогню. Однак постріли не припинилися. Сторони постійно звинувачували одна одну в нападі й регулярно розпочинали бойові дії протягом останніх років аж до 18 жовтня 2020 року [8].

Після спроби державного перевороту у серпні 1991 року у СРСР, на окраїнах бывшего Радянського Союзу пройшли референдуми про незалежність. Але такі новоутворення як Абхазія, Південна Осетія в Грузії, Придністров'я в Молдові, Нагірно-Карабахська Республіка в Азербайджані, а також громадянська війна в Таджикистані були результатом збройних конфліктів, що використовувались РФ у своїх інтересах.

Для врегулювати військових конфліктів у червні 1992 року створили Мінську групу ОБСЄ, до складу якої увійшли представники Азербайджану, Вірменії, РФ, Туреччини, Білорусі, Німеччини, Італії, США, Франції, Чехії, Словаччини, Швеції, Фінляндії та Нагірно-Карабахської Республіки. Мінська група ОБСЄ продовжує роботу і понині.

Так звана громадянська війна в Таджикистані 1992–1997-х років стала одним із самих кровопролитних конфліктів на території бывшего СРСР з моменту його розпаду. За офіційними даними, у наслідок протистояння загинуло понад 60 тисяч людей, близько 100 тисяч зникли безвісти, 26 тисяч жінок стали вдовами і 55 тисяч дітей – сиротами. Мільйони громадян Таджикистана були вимушені втікати з республіки, рятуючись від репресій і загибелі, близько половини населення залишилось без житла. 27 червня 1997 року було підписано в Москві мирний договір між керівництвом країни і Об'єднаною таджицькою опозицією [9].

У грудні 1991 року новообраний президент Чечні оголосив про вихід Чечні зі складу Російської Федерації і створення Чеченської Республіки Ічкерія. У відповідь на це в Чечні було оголошено надзвичайний стан, який де-факто ввести не вдалось і з республіки почався вивід російських військ, що тривав до літа 1992 року. У грудні того ж року Чечено-Інгушська АРСР припинила своє існування. У результаті Чечня стала фактично незалежною, але юридично невизнаною державою.

З літа 1994 року розпочались бойові дії між вірними президенту силами і опозицією. Після розгрому антипрезидентських сил у полон потрапило багато росіян, які, як з'ясувалося, діяли в межах планів ФСБ щодо захоплення Чечні силами чеченських військових формувань, щоб це виглядало як внутрішньо-чеченське протистояння.

1 грудня російська авіація завдала удар по військових аеродромах Чечні, знищивши всі розміщені на них військові літаки. З 11 грудня 1994 року РФ офіційно розпочала "операцію з відновлення конституційного порядку" (Перша чеченська кампанія) на території Чечні і прикордонних районах Північного Кавказу. Бойові дії здійснювались між військами РФ (ЗС та МВС Росії) і невизнаною Чеченською Республікою Ічкерія з метою взяття під контроль території Чечні. Результатом конфлікту, який тривав по 31 серпня 1996 року, стала перемога чеченських збройних сил та виведення російських військ, масові руйнування, жертви та збереження Чечнею незалежності [10].

У мирній угоді між РФ і Чеченською Республікою Ічкерія, укладеній 31 серпня 1996 року, були положення про міждержавні відносини, які відкладались до 2001 року.

Протягом цих років ідея швидкої переможної війни, яка консолідує суспільство і вирішить проблему виниклого сепаратизму, була схвалена урядом РФ. 23 вересня 1999 року президент РФ підписав указ про створення спеціального військового угруповання для проведення контртерористичної операції. Цього ж дня російські війська почали масоване бомбардування Грозного та його околиць (Друга чеченська кампанія), а 30 вересня увійшли на територію Чечні. 16 квітня 2009 року Друга чеченська війна вважається завершеною. За час її найактивнішої фази у 1999–2002 роках загинуло понад 6 тисяч російських і 16 тисяч чеченських військових і понад 125 тисяч мирних жителів [11].

Надалі, з переходом РФ до своєї більш активної та агресивної зовнішньої політики, збільшились і масштаби "гібридних воєн" проти колишніх радянських республік.

Так вторгнення в Грузію керівництво РФ назвало "захист національних меншин". У ніч на 8 серпня 2008 року ЗС РФ розпочали бомбардування та обстріли міст Цхінвалі та Горі. Загострився конфлікт в Абхазії, де ЗС РФ почали обстріли позиції грузинських військових у Кодорській ущелині. Саму військову операцію проти Грузії в РФ було названо "Принужденіє к миру". І справді, це було масштабне наземне, повітряне, морське та інформаційне вторгнення в сусідню країну. Фактично – це був прообраз "гібридної війни" [12].

Отже, ідея збереження єдності пострадянського простору з кінцевою метою виходу РФ на рівень світової держави, якою був СРСР, досягалась веденням "гібридних воєн".

Зважаючи на значення України як другої за своїм потенціалом республіки колишнього СРСР, Євразійський союз без її участі не став би повноцінною інтеграційною структурою. Але курс України на вступ до НАТО і ЄС суперечив інтересам РФ, тому на початку

2000-х років РФ істотно активізувала свій вплив на керівництво України для реалізації своїх стратегічних інтересів. Проте через Помаранчеву революцію 2004 року РФ не вдалося досягти своїх цілей, а Україна повернулася на обраний свого часу курс європейської та євроатлантичної інтеграції.

Реакція РФ була миттєвою, у відповідь керівництво Росії перейшло до масштабних дій для:

дискредитації ідей Помаранчевої революції та керівництва України і його політичного курсу;

дестабілізації обстановки в Україні та поглиблення політичних протиріч в українському суспільстві;

підриву української економіки за допомогою торгово-економічних воєн, а також тиску на Україну з використанням "газового" фактора.

Був також використаний фактор корупції в Україні. Так були створені передумови для перемоги проросійського президента в Україні у 2004 році з метою повороту політичного курсу керівництва держави із Заходу на Схід. Тим самим РФ прагнула закріпити свої досягнення в Україні через підкуп представників української влади

із залученням їх до різного роду корупційних схем, упровадження своїх агентів впливу до керівництва держави, послаблення і деморалізації українських силових структур, поширення своєї присутності в українській економіці, підтримання проросійських рухів і політичних партій в Україні, втілення в українській державі ідей приєднання до московських інтеграційних ініціатив, а також проведення тотальної русифікації [7].

У 2013 році відкрита переорієнтація проросійського режиму в Україні на союз з РФ і можливість входження у Євразійський союз викликала масове невдоволення українського населення, що вилилося в Революцію гідності.

РФ використала політичний вакуум у керівництві держави і перейшла до наступного етапу “гібридної війни”, а саме – анексії Криму і спроби дезінтеграції України в рамках спеціальної операції “Русская весна”.

До початку проведення спеціальної операції “Русская весна” РФ розгорнула масштабну інформаційну кампанію з дискредитації Революції гідності в Україні, а також нової української влади, інтерпретуючи події, що відбуваються, “державним переворотом” і “фашистською військовою хунтою”. До того ж була нав’язана ідея про “необхідність захисту російськомовного населення України від агресивних націоналістів”.

Завчасно на південному сході України та в Криму було розпочато формування так званих “загонів самооборони” як з осіб із кримінальним минулим, так і з кадрових співробітників російських спецслужб і російських найманців для захоплення влади на місцях. А в Краснодарському краї РФ під виглядом забезпечення зимових Олімпійських ігор у Сочі в січні-лютому 2014 року зосереджувалося надпотужне угруповання російських військ, що призначалося для захоплення Криму. Надалі РФ скористалась моментом фактичного безвладдя в Україні (внаслідок зради і втечі президента, прем’єр-міністра і практично всіх керівників силових відомств, а також деморалізації українських правоохоронних органів під впливом тих подій в країні) для анексії півострову [7].

Російські спецслужби під виглядом “зелених чоловічків”, а також російські бойовики під виглядом “загонів самооборони” захопили будівлі урядових установ у Криму й усунули від влади керівництво автономної республіки. У той самий період, під тиском російських військових, було “легалізовано”

факт окупації Криму за допомогою так званого “референдуму” з подальшим включенням Криму до складу Російської Федерації. Після цього РФ приступила до реалізації свого плану з дезінтеграції, а фактично знищення України шляхом створення “Новоросії”.

Сценарій Криму було повторено в таких містах України як Донецьк, Луганськ, Харків, Одеса та в інших містах на сході та півдні країни із залученням представників російських спецслужб за активної участі місцевих кримінальних авторитетів для створення фейкових народних республік. І тільки пряме вторгнення російських військ в Україну наприкінці серпня 2014 року дало змогу РФ зберегти так звані Донецьку і Луганську народні республіки.

З 2014 року РФ продовжувала свою активну “гібридну війну” проти України, намагаючись, як і раніше, дестабілізувати обстановку в країні в рамках практичної реалізації широкого спектру методів політичного, економічного, інформаційного та спеціального характеру, які передбачали формальне повернення самопроголошених республік до складу України за умови збереження російського контролю над ними. Таким чином, РФ завдяки імплементації Мінських домовленостей прагнула отримати потужний важіль впливу на Україну і блокувати її європейську і євроатлантичну інтеграцію. Помилкою пострадянської еліти РФ стала недооцінювання суб’єктності України, тому причина “зимової кризи” 2021–2022 рр. була в тому, що на початку 2021 року рух у рамках “норманського проєкту” припинився через відмову керівництва РФ щось змінювати в реалізації Мінських домовленостей.

Протягом 2021 року на початок 2022 року РФ накопичила велику кількість військових та техніки на території Білорусі, а також уздовж східного кордону України і кораблів у Чорному морі біля Криму. На той час військове співробітництво протягом 2021 року між РБ та РФ було занадто інтенсивним – 20 навчань на рік.

Пересування військ РФ до кордонів України мали на меті спричинити інформаційний ефект, а нові навчання могли підсилити очікування війни.

Початок 10 лютого 2022 року сумісних навчань “Союзна рішучість – 2022” поставив питання про можливість вторгнення збройних сил РФ в Україну як з територій РБ, так і зі сходу та півдня. Метою навчань, як заявило

міністерство оборони РФ, було названо відпрацюванням завдань запобігання та відсічі зовнішньої агресії, а також протидія тероризму. На той час більшість іноземних аналітиків, військових експертів уважало, що ресурсу на війну у РФ немає, проте на гібридний конфлікт достатньо.

20 лютого 2022 року, після закінчення військових навчань, міністерство оборони РФ заявило про відведення військ у пункти постійної дислокації, що виявилось фейком [13]. Увечері 21 лютого, за даними Conflict Intelligence Team (CIT), президент РФ записав відео про оголошення війни Україні, однак на сайті керівництва РФ його опублікували лише 24 лютого. Після публікації цих даних у CIT припустили, що масштабні військові дії проти України РФ планувала розпочати в ніч з 21 на 22 лютого, але тоді плани країни-агресора були порушені. **Причини поки невідомі** [14]. Близько п'ятої ранку 24 лютого РФ за підтримки Білорусі здійснила відкритий воєнний напад на Україну, який став продовженням "гібридної війни" 2014 року і був названий "спеціальною військовою операцією на Донбасі". З промови президента РФ, метою спецоперації є "захистити людей, які 8 років зазнають знущань та геноциду з боку київського режиму. І для цього ми будемо прагнути до демілітаризації та денацифікації України" [15].

За даними контенту сайту nv.ua, станом на 23.00 24 лютого, на першу добу збройної агресії РФ в Україну загинули щонайменше 57 українців, включаючи військових та мирних жителів, 169 людей отримали поранення, постраждали чимало цивільних об'єктів. Російські війська у перший день вторгнення завдали понад 30 ракетно-бомбових ударів по аеродромах, військових складах та об'єктах у багатьох регіонах, включаючи західні області України.

На сьогодні збройна агресія РФ проти України з 24 лютого 2022 року під назвою "спеціальна військова операція" показує, що світ зіткнувся з війною гібридного характеру, яка спрямована на зміну світопорядку, де вперше, крім військової складової, великого значення набула інформаційна складова та санкційна політика держав-партнерів.

Висновки. З проведеного аналізу випливає, що стратегією "гібридної війни" РФ проти пострадянських країн є використання воєнних і невоєнних методів під час гарячої або холодної війни (культурного співробітництва), спрямованих на досягнення

військових, цивільних, політичних, економічних цілей в інтересах Росії.

РФ не залишає ідею з відновлення сфер впливу у світі з взяттям пострадянського простору під свій контроль.

Використовуючи "гібридні війни" проти країн колишнього Радянського Союзу, РФ прагне унеможливити їх вступ до ЄС та НАТО, посилюючи розбіжності між США і Європою в питаннях політики санкцій проти РФ, які були введені після анексії Криму.

Після того як Росії не вдалося забезпечити вигідних для себе результатів методами політичного, економічного, інформаційного та спеціального характеру, які передбачали формальне повернення самопроголошених республік так званих ДНР та ЛНР до складу України за умови збереження російського контролю над ними і провалу провокацій протиріч між Україною і США, провідними членами НАТО і Європейського Союзу, а також країнами Центрально-Східної Європи, РФ вдалася до відкритого воєнного нападу на Україну.

Збройна агресія РФ проти України з 24 лютого 2022 року під назвою "спеціальна військова операція" показує, що світ зіткнувся з війною гібридного характеру, де вперше крім військової складової, великого значення набула інформаційна складова та санкційна політика держав партнерів. Проведений аналіз дає змогу дійти висновку про необхідність подальшої інтеграції України до Північноатлантичного альянсу та Європейського Союзу з метою запобігання збройних конфліктів віч на віч у майбутньому з потужним агресивним сусідом.

У подальших дослідженнях існує необхідність проведення аналізу питання протистояння збройній агресії РФ проти України у майбутньому. Після перемоги у збройній агресії РФ проти України, на основі аналізу застосування військ ЗС України, досвіду реформування збройних сил провідних країн світу необхідно проведення реальних і ефективних реформ силових структур для набуття ними спроможностей відповідно до вимог сучасності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Воєнна доктрина Росії. 2014. URL: <https://militaryarms.ru> (дата звернення: 10.08.2022).
2. Концепція зовнішньої політики РФ. URL: <https://docs.cntd.ru> (дата звернення: 09.08.2022).
3. МИД підготував нову концепцію зовнішньої політики РФ з урахуванням змін у світі. URL: <https://www.gazeta.ru> (дата звернення: 10.08.2022).

4. McGregor Knox and Williamson Murray, Eds. *The dynamics of Military Revolution 1300-2050*. Cambridge, Cambridge University Press, 2001.
5. Frank G. Hoffman. *Conflict in the 21-th Century: the Rise of Hybrid Wars*. Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies, December 2007. URL: www.potomacinstitute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf (дата звернення: 09.08.2022).
6. Посмітюх О. І., Павлуцько М. Я., Ковальський В. М. Гібридна війна – сучасна стратегія протистояння // *Social Dewelopment and Security : electron. j. of sci. papers*. Vol. 11, No. 3. 2021.
7. Організована злочинність як інструмент гібридних воєн Росії. URL: <https://www.bintel.com.ua> (дата звернення: 10.08.2022).
8. <https://news.24tv.ua/nagirniy-karabah-2020> (дата звернення: 10.08.2022).
9. Суркова А. Женщины о войне в Таджикистане: “Людей убивали на улице” // *Русская служба Би-би-си*. Душанбе, 26 июня 2015.
10. 11 грудня 1994 року: Перша Чеченська війна – Цей день в історії. URL: <https://www.jnsm.com.ua> (дата звернення: 10.08.2022).
11. 30 вересня 199: Друга Чеченська війна – Цей день в історії. URL: <https://www.jnsm.com.ua> (дата звернення: 09.08.2022).
12. URL: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Информационное_освещение_вооружённого_конфликта_в_Южной_Осетии_\(2008\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Информационное_освещение_вооружённого_конфликта_в_Южной_Осетии_(2008)) (дата звернення: 08.08.2022).
13. Військові навчання Білорусі та Росії: на що зважиться – DW. URL: <https://www.dw.com> (дата звернення: 10.08.2022).
14. Путін оголосив війну ще 21 лютого, але відео показали лише 24-го. URL: <https://www.pravda.com.ua> (дата звернення: 10.08.2022).
15. Путін оголосив війну Україні. URL: <https://zaxid.net> (дата звернення: 09.08.2022).

Стаття надійшла до редакційної колегії 12.09.2022

“Hybrid war” – the modern strategy of the Russian Federation in armed aggression against the post-Soviet states and Ukraine

Annotation

Today, the armed forces (AF) of the Russian Federation (RF) are one of the main tools for implementing its foreign policy through “hybrid wars”. The main tasks of the RF AF and the current policy of the regime are implemented through the use of both irregular armed groups or private armies, as well as official military actions of the AF under the guise of special operations or demonstration of military force, while using a wide range of political, economic and information-propaganda measures.

The purpose of the article is to identify the main forms of Putin's regime's “hybrid” influence to achieve its aggressive goals using both irregular armed groups or private armies and actions of its AF under the guise of special operations against post-Soviet states, based on the analysis of foreign policy and military activities conducted by the RF in recent years.

With the beginning of active processes of disintegration of the USSR in the 1980s and 1990s, a large-scale “hybrid war” was already launched against the Soviet republics in order to prevent them from leaving their subordination. The methods were the same as those used by Soviet RF during the civil war of the 1920s, though with the replacement of communist ideology with the ideology of the unity of the post-Soviet space.

The strategy of the RF's “hybrid war” against post-Soviet countries is the use of military and non-military methods during a hot or cold war (cultural cooperation) aimed at achieving military, civilian, political, and economic goals in Russia's interests. The RF does not abandon the idea of restoring its spheres of influence in the world by taking the post-Soviet space under its control.

The analysis allows us to conclude that Ukraine needs to further integrate into the North Atlantic Alliance and the European Union in order to prevent armed conflicts face-to-face in the future with a powerful and aggressive neighbor.

Keywords: “hybrid war”; military aggression; special operations; denazification; demilitarization.